

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. Наукове підґрунтя управління розвитком туристично-рекреаційної інфраструктури регіону	7
1.1. Теоретичні положення управління регіональним розвитком інфраструктури сфери туризму.....	7
1.2. Стратегії регіонального розвитку інфраструктури сфери рекреації та туризму в Україні.....	25
1.3. Потенціал розвитку туристично-рекреаційних територій Одеського регіону.....	36
Розділ 2. Аналіз діяльності суб'єктів туристично-рекреаційного комплексу Одеського регіону	46
2.1. Динаміка розвитку сфери гостинності в регіоні.....	46
2.2. Дослідження діяльності суб'єктів туристичного бізнесу.....	58
2.3. Потенціал інфраструктури сфери зеленого туризму в регіоні.....	72
Розділ 3. Формування заходів щодо управління розвитком інфраструктури туристично-рекреаційного комплексу регіону	82
3.1. Напрями формування інфраструктури сільського зеленого та екологічного туризму.....	82
3.2. Заходи щодо формування екскурсійної мережі в Одеському регіоні.....	92
3.3. Прогнозування та управління розвитком регіональної екскурсійної мережі.....	103
Висновки	113
Додатки	116
Список використаних джерел	118

ВСТУП

У роботі розглядається розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури Одеського регіону. Наведені дані, які характеризують сучасний стан туристичної інфраструктури регіону, її недоліки та шляхи їх усунення.

Актуальність теми

Сучасна індустрія туризму - одна з найбільш швидко прогресуючих галузей світового господарства, що можна розглядати і як самостійний вид економічної діяльності, і як міжгалузевий комплекс.

Сьогодні туризм стимулює розвиток багатьох елементів інфраструктури – готелів та інших засобів розміщення, підприємств харчування та торгівлі, закладів культури, транспортної мережі та інше. Він гарантує збільшення доходної частини бюджету за рахунок податків, що можуть бути прямими (плата за візу, митний збір, туристичний збір) або непрямими (збільшення заробітної плати робітників спричинює збільшення сум прибуткового податку, що сплачується ними в бюджет). Також туризм здатний залучити іноземну валюту і різного роду інвестиції. Також активний розвиток туризму утворює галузі, що обслуговують індустрію туризму, забезпечує зростання доходів населення та підвищення рівня добробуту нації. Також вплив туризму на економічний розвиток виявляється у підвищенні ділової активності та розширенні виробництва товарів і послуг у результаті збільшення платоспроможного попиту за рахунок іноземних та місцевих екскурсантів. З економічної точки зору привабливість туризму як галузі, що надає послуги, полягає у більш швидкій окупності вкладених коштів та отриманні доходу у вільно конвертованій валюті. У багатьох країнах туризм входить у першу трійку провідних галузей держави, розвивається швидкими темпами і відіграє важливе соціальне та економічне значення.

В Україні туристична активність регіонів достатньо різна, звичайно на це впливає наявність туристично-рекреаційних ресурсів та стан туристичної інфраструктури. Одеський регіон відноситься до достатньо розвинутих туристичних регіонів країни. Цьому сприяють наявність великої кількості туристично-

рекреаційних ресурсів, однак стан туристичної інфраструктури є достатньо нерозвиненим.

Тільки наявності інфраструктури, призначеної для туризму, недостатньо. Її необхідно розглядати в широкому значенні: основні елементи інфраструктури повинні виконувати не тільки виключно рекреаційну функцію, а й служити провідним фактором поліпшення всього соціально-економічного життя країни, а значить і регіонів. Це має бути інфраструктура загального користування, що відповідає світовим стандартам і зорієнтована на всіх мешканців регіону та його гостей. З погляду організації інфраструктурного забезпечення рекреаційного процесу, одне з ключових місць належить транспортній системі. Питання охоплює проблему транзитних перевезень, організацію залізничного сполучення, розвиток автомагістралей, повітряного, морського, річкового транспорту.

Важливим показником інфраструктури туризму є активна робота суб'єктів туристичної діяльності, а саме: туроператорів, турагентів та суб'єктів, які здійснюють екскурсійну діяльність.

Не менш важливе значення має розвиток закладів тимчасового розміщення. Їх кількість має бути достатньою для того, щоб розмістити ту кількість туристів, яка відвідує регіон у найактивніші туристичні сезони. Заклади культури, різноманітні розважальні заходи, об'єкти природньо-заповідного фонду, зоопарки також являються атракцією для туристів і входять до туристичної інфраструктури.

Актуальність дослідження полягає у тому, що в умовах дії загальних процесів глобалізації, розвиток туристично-рекреаційної сфери супроводжується посиленням міжгалузевих функціональних зв'язків, які визначають необхідність формування нових наукових підходів до процесів управління розвитком галузі, а в практичній діяльності - реалізації комплексного підходу до процесів управління розвитком інфраструктури регіонального рекреаційно-туристичного комплексу. Актуальність дослідження визначається необхідністю вдосконалення теоретичних і методичних положень щодо управління розвитком РТК регіонів з урахуванням особливостей діяльності організацій, установ і підприємств туристично-рекреаційної сфери. Актуальність теми дипломної роботи полягає в необхідності розробки рекомендацій

щодо вдосконалення економіко-управлінської складової в функціонуванні та розвитку регіонального рекреаційно-туристичного комплексу, максимально використовуючи економічний та природно-ресурсний потенціал регіону. Таким чином, необхідність і можливість розвитку теоретичних і прикладних підходів до вирішення зазначених проблем ставлять питання вдосконалення системи управління регіональним рекреаційно-туристичним комплексом в ряд найбільш актуальних, враховуючи сучасні тенденції посилення економічної глобалізації та конкурентної боротьби на міжрегіональному та світовому туристичних ринках.

Проблема управління розвитком інфраструктури туризму та рекреації в регіоні є досить складною. Теоретичні та методологічні підходи до вирішення даної проблеми закладені в дослідженнях таких науковців, як: В. Г. Герасименко, Т. П. Галушкіна, В. Ф. Семенов, С. Г. Нездоймінов, С. С. Галасюк, В. Ф. Кифяк, І. М. Дишловий, В. Л. Тодосійчук, С. К. Харічков, С. І. Соколенко, В. І. Цибух та ін.

Дослідження проведено на основі комплексного аналізу результатів, отриманих вітчизняними науковцями, з урахуванням особливостей розвитку Одеського регіону та використанням світового досвіду управління розвитком рекреаційно-туристичної галузі.

Метою дослідження є вдосконалення науково-теоретичних основ, організаційно-економічних підходів і розробка методичних і практичних рекомендацій з управління розвитком інфраструктури рекреаційно-туристського регіону. Поставлена мета дослідження пов'язана з постановкою і вирішенням таких завдань:

- уточнити понятійний апарат інфраструктури рекреаційно-туристичного регіону;
- провести діагностику стану та перспектив розвитку інфраструктури рекреаційно-туристичного регіону;
- визначити особливості розвитку сфери рекреації та туризму Одеського регіону, проаналізувати ресурсний потенціал Одеської області і дати комплексну оцінку діяльності суб'єктів туристичної галузі в досліджуваному регіоні;
- визначити потенціал розвитку сільського зеленого туризму в регіоні;

- на основі проведеного аналізу діяльності підприємств регіональної індустрії туризму запропонувати заходи щодо удосконалення управління розвитком інфраструктури регіонального рекреаційно - туристичного комплексу в досліджуваному регіоні;

- визначити напрями розвитку екскурсійних мереж й здійснити розробку моделі управління розвитком екскурсійної діяльності в регіоні.

Об'єктом дослідження виступає економічна система інфраструктури регіонального рекреаційно-туристичного комплексу на прикладі Одеського регіону.

Предметом дослідження є методи управління регіональним розвитком, механізми та інструменти модернізації інфраструктури туристично-рекреаційного регіону.

Методологічною основою дипломної роботи є системний підхід, методи логічного та порівняльного економічного аналізу, методи статистичної обробки даних, економіко-математичне моделювання.

В якості інформаційної бази дослідження використовувалися стратегії і програми розвитку туризму в Україні та Одеській області, наукові джерела, internet-ресурси, нормативно-законодавчі акти у сфері туризму та рекреації. В якості статистичної бази були використані офіційні сайти Держкомстату України, Головного управління статистики в Одеській області, матеріали наукових конференцій. Теоретичною основою дослідження є - наукові публікації та монографічні видання вітчизняних вчених, зокрема науковців Одеського державного економічного університету.

Новизна дослідження полягає в обґрунтуванні механізму формування мережеских об'єднань підприємств сфери туризму та рекреації на основі методів наукового прогнозування розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури регіону.

Висновки

Економічна та соціальна значущість туризму в сучасних умовах визначається тим, що туристичний бізнес сприяє розвитку економіки, розвиваючи такі галузі промисловості як сільське господарство, торгівля, будівництво, зв'язок, виробництво товарів широкого попиту, сприяє зайнятості населення, зростанню потенційного та реального валового внутрішнього продукту країни, є вагомим джерелом валютних надходжень і засобом забезпечення позитивного сальдо платіжного балансу країни. Окрім прибутку, туризм став значущим чинником посилення престижу країни. А також туризм сприяє підвищенню освітнього рівня жителів країни.

Туристична інфраструктура відіграє важливу роль у формуванні сталого розвитку туризму. Процес розвитку індустрії туризму - це складний і динамічний, багатофакторний процес, який залежить від численних передумов і факторів, які сприяють або обмежують темпи розвитку туристичної діяльності.

Одеський регіон є популярною туристичною дестинацією не тільки жителів України, але й відвідувачів із зарубіжних країн. Регіон володіє усіма необхідними ресурсами (природні, культурно-історичні та соціально-економічні) для залучення туристів із різних регіонів світу. Соціально економічні ресурси перш за все представляють інфраструктуру регіону, яка необхідна для розвитку туризму. Саме її стан залишається незадовільним, як у самому регіоні так і в Україні загалом. Необхідним є виділення проблем пов'язаних з туристичною інфраструктурою Одеського регіону. До таких можна віднести:

- низький рівнем розвитку єдиної транспортної мережі, пришляхового сервісу та інформаційного облаштування, незадовільним станом дорожнього покриття та безпеки дорожнього руху;
- слабка робота туристично-інформаційних центрів в регіоні;
- відсутність вело-доріжок;
- недостатній контроль за сертифікацією засобів розміщення;
- необґрунтована ціна на послуги засобів розміщення;
- достатньо низька якість послуг з оздоровлення та туристичного відпочинку, що в першу чергу спричинене зношеністю обладнання

закладів охорони здоров'я, відсутністю сучасного медичного обладнання, високою вартістю послуг у відношенні до середнього рівня доходів домогосподарств;

- обмеженість фінансового забезпечення мережі закладів культури і мистецтва області, що пов'язано з необхідністю утримувати такі об'єкти за рахунок коштів місцевих бюджетів та забезпечувати належне матеріально-технічне забезпечення для підтримки відповідного рівня послуг;

Важливим показником розвитку туристичної сфери є діяльність колективних закладів розміщення. Проведені дослідження показали, що кількість готелів та кількість розміщених осіб зростала до 2014 року. Далі у 2014 році спостерігаємо значне падіння показників. Такі результати викликані рядом факторів, які характеризують 2014 рік в Україні:

- нестабільна політична ситуація в країні;
- ведення військових дій на території України;
- нестійка економіка країни;
- проблеми з транспортною доступністю;
- слабкий розвиток туристичної інфраструктури м. Одеси та країни в цілому;

Всі ці фактори зменшили туристопотік до м. Одеси у 2014 році, тому кількість обслуговуваних гостей у готелі зменшилася і відповідно обсяг реалізованих послуг, від якого залежить величина прибутку, також.

У 2015 році ситуація на туристичному ринку Одеського регіону стабілізується, кількість готелів збільшилася на 6,4% порівняно з 2014 роком, а кількість розміщених осіб у готелях та аналогічних засобах розміщення на 32,7% порівняно з 2014 роком.

Негативна динаміка проявилася у в показниках туристичного потоку Одеського регіону. У 2013 та 2014 роках відбувалося значне зменшення кількості туристів у порівнянні з 2012 роком, які відвідували Одеський регіон. І лише у 2015 році

проявилися позитивна динаміка, і туристичний потік до Одеського регіону збільшився.

Відмічені недоліки у роботі суб'єктів туристичної діяльності. Висунені ідеї для створення холдинг-моделей у сфері туризму Одеського регіону, що могло б стати справжнім каталізатором розвитку туризму в Одеському регіону та у країні загалом, а також залучити більшу кількість туристів не тільки із внутрішнього ринку, але й міжнародного.

Висвітлені проблеми сільського зеленого туризму. В Україні цьому перспективному напрямку туризму не приділяється достатня увага. Сільський зелений туризм не визначений в окремому законі України і тому його регулювання та розвиток залишається не контрольованим.

Наведені розрахункові прогнози розвитку сфери туризму і рекреації в Одеському регіоні до 2018 року за такими показникам:

- туристичні потоки Одеського регіону;
- доходи туроператорів;
- доходи турагентів;
- доходи суб'єктів екскурсійної діяльності;
- обсяги додаткових надходжень від сплати туристичного збору.

Отже, інфраструктура туристичного ринку Одеського регіону сьогодні не задовольняє в повному обсязі попит на туристичні послуги. Постійно зростаючі туристичні потоки зумовлюють необхідність приділення великої уваги з боку державних органів влади до питань розвитку туристичної інфраструктури.

Список використаної літератури

1. Горбань Г. П. Управління регіональним розвитком туристичної галузі: світовий досвід / Г. П. Горбань // Экономика и управление. — 2011. — № 4. — С. 110—113.
2. Семенов В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник.- Київ, МП»Леся», 2008.- 595с.
3. Дутчак С.В. Д 848 Управління регіональним розвитком туризму : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 128 с.
4. Жамин В.А. Инфраструктура при социализме/ В.А. Жамин// Вопросы экономики, 1977. – №2. – С.16
5. Кузик С.П. Географія туризму : навчальний посібник / С.П. Кузик; МОНУ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Географічний ф-т. – Київ : Знання, 2011. – 271 с.
6. Жупаненко А.В. Дисертація: Державне регулювання неявної інфраструктури рекреаційно-туристичної сфери. Одеський національний економічний університет. Чернігів-2015.
7. Кривега К.В., Гуманітарний вісник ЗДІА випуск 21. Туристична інфраструктура: поняття та складові. Запоріжжя
8. Савіцька О. П. Стратегія розвитку туристичної індустрії в Україні: регіональні аспекти / О. П. Савіцька, Н. В. Савіцька // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2013. – № 754 : Проблеми економіки та управління. – С. 68–74.
9. Стратегія економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року/Ред. — Одеса: ТЕС, 2013. — 80 с.: Іл. – (Одеса–2022). ISBN 978–617–7054–08–4
10. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг / М.П. Мальська, Н.В.Антонюк, Н.М. Ганич. - К. : Знання, 2008. - 661 с.].

11. Україна сьогодні. Каталог провідних підприємств України. Одеська область. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.rada.com.ua/>
12. Головне управління статистики в Одеській області. Туризм. Колективні засоби розміщування 2012-2015 рр. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
13. Шикіна О.В., Закладна К.В. Сучасний стан круїзного туризму в Україні. / Шикіна О.В., Закладна К.В. // Materiály X mezinárodní vědecko - praktická konference "Vědecký průmysl evropského kontinentu – 2014". - Díl 5. Ekonomické vědy.: Praha. Publishing House "Education and Science" s.r.o.- 87-92.
14. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку : монографія / за заг. ред. професора В.Г.Герасименко. – Одеса : Астропринт, 2013. – 334 с.
15. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2013 році. Обласна державна адміністрація. Департамент екології та природних ресурсів. Одеса-2014.
16. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2014 році. Обласна державна адміністрація. Департамент екології та природних ресурсів. Одеса-2015.
17. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2015 році. Обласна державна адміністрація. Департамент екології та природних ресурсів. Одеса-2016.
18. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Київській області у 2015 році. Київська обласна державна адміністрація. Департамент екології та природних ресурсів. Київ-2016.
19. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області у 2015 році. Львівська обласна державна адміністрація. Департамент екології та природних ресурсів. Львів-2016.
20. Nezdoyminov SG, Zakladna KV (2016) STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF TOURISM INFRASTRUCTURE IN THE ODESSA REGION. ISJ Theoretical & Applied Science, 07 (39): 65-69.

21. Нездоймінов С.Г., Закладна К.В. Туризм как фактор підвищення конкурентоспособности Одесского региона / Нездоймінов С.Г., Закладна К.В. // Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи: Тези доп. I Міжн. наук.-практ. конф. – Одеса: Пальміра, 2014. – С. 73-75.
22. Остапенко Я.О. Статистичний аналіз підприємств готельного господарства та прогнозування його розвитку. Національний університет державної податкової служби України. Миколаїв-2015.
23. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Туризм. Засоби розміщення. Реєстр свідоцтв про встановлення категорій. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=7f89dba2-0fdc-40e6-b870-a413e1063d3a&tag=RestrSvidotstvProVstanovlenniaKategorii>
24. Колективні засоби розміщення в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України. – Київ – 2016
25. Колективні засоби розміщення в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України. – Київ – 2015
26. Колективні засоби розміщення в Україні у 2013 році. Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України. – Київ – 2014
27. Агафонова Л.Г., Агафонова О.Є. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: Ціноутворення, конкуренція, державне регулювання / Навч. посібник. — К.: Знання України, 2002. - 358 с.
28. Офіційний сайт міста Одеси. Одеса займає друге місце в Україні за обсягом туристичного збору в 2015 році. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://omr.gov.ua/>
29. Закон України “Про туризм” від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР із змінами та доповненнями.
30. Ліцензійні умови провадження туроператорської та турагентської діяльності: Наказ Державного комітету України з питань регуляторної

- політики та підприємництва та Міністерства культури і туризму України № 874 від 11. 09. 2007 р. із змінами та доповненнями.
31. Туристична діяльність в Україні у 2013 році. Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України. – Київ – 2014
 32. Туристична діяльність в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України. – Київ – 2015
 33. Туристична діяльність в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України. – Київ – 2016
 34. Кожухівська Р.Б. Вплив глобалізації на трансформацію процесу менеджменту в індустрії туризму [Електронний ресурс] - Режим доступу: nauka.kushnir.mk.ua
 35. Горішевський П., Васильєв В., Зінко Ю. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. – 148с.
 36. Андреева Н. Сучасна організація аграрного туризму в Україні як перспективний напрямок розвитку сільських територій / Н. Андреева, С. Нездоймінов, І. Дишловий // Економіст. – 2011. – №7 (297). – С. 25-28.
 37. Самолюк Н. Сільський туризм як перспективний напрям самозайнятості сільського населення / Самолюк Н.М. // Соціально-трудова відносина: теорія та практика : зб. наук. праць. – 2012. – № 2(4). – С. 180-185
 38. Литвин І. Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в регіоні / І. В. Литвин, М. О. Нек // Регіональна економіка. – 2013. – № 2 (68). – С. 81-88.
 39. Михайлюк О.Л. Екологічний ризик розвитку сільського (зеленого) туризму в Одеській області / Економічні інновації: Зб. наук. пр. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2014. – Вип. 58. – С. 208 – 217.
 40. Михайлюк О.Л. Перспективи розвитку сільського (зеленого) туризму в Одеській області / Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. - №2 (181). – С. 132 - 140.

41. Державна служба статистики України. Населення. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
42. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм. Навчальний посібник. - К.: Знання, 2006. - 271 с.
43. Європейський банк реконструкції та розвитку. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/>
44. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua>
45. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 № 742-IV
46. Закон України «Про підприємництво» від 07.02.1991 № 698-XII
47. Екологічний паспорт Одеського регіону у 2015 році. Одеса – 2016
48. Яковенко В.Д. Перспективні напрями розвитку зеленого туризму в Україні / В.Д. Яковенко, Ю.В. Арбузова // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. – 2013. – Вип. 3 (4). – С. 121–125.
49. Бабікова К.О. Сталий розвиток аграрного туризму в Україні: монографія / К.О. Бабікова. – К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – 170 с.
50. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. — Одеса : ОНЕУ, 2016. — 262 с.
51. Горун В. ОЦІНКА РЕКРЕАЦІЙНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ. Вісник львівського університету. Серія географічна. 2013. Випуск 43. Ч. 1. с. 24–31
52. Заклади культури, мистецтва, фізкультури та спорту України у 2013 році. Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України. – Київ – 2014
53. Заклади культури, мистецтва, фізкультури та спорту України у 2014 році. Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України. – Київ – 2015

54. Заклади культури, мистецтва, фізкультури та спорту України у 2015 році. Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України. – Київ – 2016
55. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія / за заг. ред. професора В. Г. Герасименка; авт. кол. : В.Г. Герасименко, С.С. Галасюк, С.Г. Нездоймінов [та ін.]. – Одеса: Астропринт, 2013. – 304 с.
56. Лютак О. М. Аналіз та оцінювання інформації про основні туристичні потоки України / О. М. Лютак // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 12. - С. 217-225.
57. Нездоймінов С. Г. Підприємницький вектор розвитку регіонального туризму: монографія / С. Г. Нездоймінов. – Одеса: Пальміра, 2011. – 344 с.
58. Нездоймінов С. Г. Туризм - стратегический фактор развития Черноморского региона / С. Г. Нездойминов. - Всероссийский экономический журнал «ЭКО». – Новосибирск, 2014.- № 2. - С.104 - 114.
59. Нездоймінов, С.Г. Прогнозування розвитку регіональної сфери туризму та гостинності на основі методів трендового аналізу. Видавничий дім «Гельветика», 2015